

Na osnovu čl. 119. st.1 t. 2) Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (Sl. glasnik RS, br 88/2017, 27/2018, 10/2019) i čl. 26. st. 1 t. 3) Statuta Ekonomske srednje škole „Bosa Milićević“, Školski odbor Ekonomske srednje škole „Bosa Milićević“ iz Subotice, na sednici održanoj 13.09.2019. doneo je

ŠKOLSKI PROGRAM EKONOMSKE SREDNJE ŠKOLE „BOSA MILIĆEVIĆ“ U SUBOTICI

za period 2019-2023. godine.

Uvodni deo

Školski program obuhvata sve sadržaje, procese i aktivnosti vezane za srednje stručno obrazovanje koje imaju za cilj ostvarivanje principa, ciljeva i standarda postignuća, kao i opštih i specifičnih obrazovnih interesa i potreba učenika, roditelja, lokalne samouprave i društvene zajednice.

Pri izradi Školskog programa uzeta je u obzir specifičnost škole kao i potrebe i mogućnosti društvene sredine.

Polazne osnove za izradu Školskog programa

Školski program Ekonomske srednje škole „Bosa Milićević“ u Subotici, (u daljem tekstu Škole), donosi se na osnovu Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018-dr. zakoni i 10/2019) i Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju („Službeni glasnik RS“, broj 55/2013, 101/2017 i 27/2018-dr. zakoni), Statuta Škole, kao i na osnovu planova i programa obrazovanja za područja rada ekonomija, pravo i administracija i trgovina, ugostiteljstvo i turizam.

Školski program se donosi, uzimajući u obzir Razvojni plan Škole, a u skladu sa važećim nastavnim planovima i programima, objavljenim u „Službenim glasnicima RS - Prosvetnim glasnicima“ pod brojevima: 6/90, 4/91, 2/95, 3/96, 3/97, 6/97, 2/02, 11/02, 11/04, 14/04, 24/04, 6/05, 9/05, 11/05, 11/06, 12/06, 11/07, 18/07, 21/07, 1/08, 3/09, 3/10, 5/10, 5/11, 10/12, 4/13 i 11/13, 5/14, 8/14, 15/15, 11/16, 11/17, 1/18, 2/18, 6/18, 9/19.

1. Ciljevi Školskog programa

1. intelektualni, emocionalni, socijalni, moralni i fizički razvoj učenika u skladu sa njegovim uzrasnim potrebama i interesovanjima,
2. sticanje znanja, veština i formiranje vrednosnih stavova neophodnih za lično ostvarenje i razvoj, inkluziju i zaposlenje i sticanje i razvijanje osnovnih kompetencija u pogledu komunikacije na maternjem jeziku, na stranim jezicima, matematičke pismenosti i osnovnih kompetencija u nauci i tehnologiji, digitalne kompetencije, kompetencije učenja kako se uči, međuljudske i građanske kompetencije i kulturnog izražavanja;
3. razvoj stvaralačkih sposobnosti, kreativnosti, estetske percepcije i ukusa;
4. razvoj sposobnosti pronalaženja, analiziranja, primene i saopštavanja informacija, uz vešto i efikasno korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija;
5. osposobljavanje za rešavanje problema, povezivanje i primenu znanja i veština u daljem obrazovanju, profesionalnom radu i svakodnevnom životu radi unapređivanja ličnog života i ekonomskog, socijalnog i demokratskog razvoja društva;
6. razvoj motivacije za učenje, osposobljavanje za samostalno učenje, učenje i obrazovanje tokom celog života i uljučivanje u međunarodne obrazovne i profesionalne procese;
7. razvoj svesi o sebi, samoinicijativi, sposobnosti samovrednovanja i izražavanja svog mišljenja;
8. osposobljavanje za donošenje valjanih odluka o izboru daljeg obrazovanja i zanimanja, sopstvenog razvoja i budućeg života;
9. osposobljavanje za rad i zanimanje stvaranjem stručnih kompetencija, u skladu sa zahtevima zanimanja, potrebama tržišta rada, razvojem savremene nauke, ekonomije, tehnike i tehnologije;
10. razvoj i praktikovanje zdravih životnih stilova, svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, potrebe negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti;
11. razvoj svesti o značaju održivog razvoja, zaštite i očuvanja prirode i životne sredine, ekološke etike;
12. razvoj komuniciranja, dijaloga, osećanja solidarnosti, kvalitetne i efikasne saradnje sa drugima i sposobnosti za timski rad i negovanje drugarstva i prijateljstva;
13. razvijanje sposobnosti za ulogu odgovornog građanina, za život u demokratski uređenom i humanom društvu zasnovanom na poštovanju ljudskih i građanskih prava, prava na različitost i brizi za druge, kao i osnovnih vrednosti pravde, i lične odogovornosti;
14. formiranje stavova, uverenja i sistema vrednosti, razvoj ličnog i nacionalnog identiteta, razvijanje svesti i osećanja pripadnosti državi Srbiji, poštovanje i negovanje srpskog jezika i svog jezika, tradiciji kulture srpskog naroda, nacionalnih manjina i etničkih zajednica, drugih naroda, razvijanje multikulturalizma, poštovanje i očuvanje nacionalne i svetske kulturne baštine;
15. razvoj i poštovanje rasne, nacionalne, kulturne, jezičke, verske, rodne, uzrasne ravnopravnosti, tolerancije i uvažavanje različitosti;
16. povećanje obrazovnog nivoa stanovništva i razvoj Republike Srbije kao države zasnovane na znanju.

2. Naziv, vrsta i trajanje programa obrazovanja i nastavni jezik

U Školi, kao ustanovi za obavljanje delatnosti u oblasti stručnog srednjeg obrazovanja i vaspitanja obrazuju se učenici za rad i dalje školovanje :

I u području rada ekonomija, pravo i administracija

1. za četvorogodišnje obrazovanje- obrazovni profil:

- **ekonomski tehničar – na srpskom i mađarskom nastavnom jeziku**
- **finansijski administrator - na srpskom nastavnom jeziku**
- **službenik u bankarstvu i osiguranju – na srpskom nastavnom jeziku**

II za područje rada trgovina, ugostiteljstvo i turizam

1. za četvorogodišnje obrazovanje-obrazovni profili:

- **turistički tehničar - na srpskom i mađarskom nastavnom jeziku**
- **turističko-hotelijski tehničar na srpskom i mađarskom nastavnom jeziku**

2. za trogodišnje obrazovanje-obrazovni profili:

- **kuvar – na srpskom i mađarskom nastavnom jeziku**
- **kuvar - dualno na mađarskom nastavnom jeziku**
- **konobar – na srpskom i mađarskom nastavnom jeziku**
- **konobar- dualno – na mađarskom nastavnom jeziku.**

Od školske 2019/2020. godine u Školi se u skladu sa Zakonom o dualnom obrazovanju („Sl. glasnik RS“, br. 101/17) a koji je u primeni od 01.09.2019. godine, sprovodi dualno obrazovanje kod obrazovnih profila kuvar i konobar na mađarskom nastavnom jeziku.

Škola, u skladu sa čl. 36 st.7, a u vezi sa čl. 94. Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju, svake školske godine podnosi zahtev za odobravanje upisne kvote, na osnovu čega Pokrajinski sekretarijat nadležan za poslove obrazovanja donosi rešenje o davanju saglasnosti na upis učenika na prekvalifikaciju, dokvalifikaciju i specijalizaciju za obrazovne profile; ekonomski tehničar, finansijski administrator, kulinarski tehničar, ugostiteljski tehničar, trgovinski tehničar, turističko-hotelijski tehničar, trgovac, kuvar, konobar i za specijalizaciju za trgovinskog menadžera, kuvara specijalistu i konobara specijalistu.

Pre podnošenja zahteva, Škola pribavlja mišljenje Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine.

Celokupan obrazovno-vaspitni proces u Školi se odvija na srpskom i mađarskom nastavnom jeziku.

3. Obavezni i izborni predmeti i moduli po obrazovnim profilima i razredima

Nazivi, sadržaji, ciljevi i ishodi svih obaveznih i izbornih predmeta po obrazovnim profilima i razredima nalaze se kao poseban prilog i sastavni su deo ovog Školskog programa.

Obavezni, izborni predmeti i moduli (tačka 3.), kao i ciljevi, ishodi obrazovanja i standarda postignuća (pod sledećom tačkom 4.) iskazani su u priloženim nastavnim planovima kao poseban prilog i sastavni su deo ovog Školskog programa.

4. Način ostvarivanja principa, ciljeva i ishoda obrazovanja i standarda postignuća, način i postupak ostvarivanja propisanih nastavnih planova i programa, programa drugih oblika stručnog obrazovanja i vrste aktivnosti u obrazovno-vaspitnom radu

Ostvarivanje **principa, ciljeva**, ishoda i standarda postignuća, sprovodi se na osnovu Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja - Službeni glasnik Republike Srbije br. 55/2013. (u daljem tekstu - Zakon), a poštujući i uvažavajući;

- pedagoške principe i pedagoške, organizacione, tehnološke i komunikacijske inovacije,
- sprovodeći saradnju sa roditeljima i starateljima;
- ostvarujući saradnju sa lokalnom zajednicom i širom društvenom sredinom;
- ličnost, slobode i prava učenika, ali i razvijajući njihovu odgovornost, pravo na različitost;
- kroz redovnu nastavu, slobodne i ostale vannastavne aktivnosti, takmičenja, kulturno-umetničke i humanitarne aktivnosti i saradnju sa drugim obrazovno-vaspitnim i drugim institucijama;
- potrebe i interesovanja za rad u kulturno-umetničkim i humanitarnim organizacijama.

Način i postupak ostvarivanja propisanih nastavnih planova i programa realizuje se na osnovu Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju („Službeni glasnik RS“, broj 55/2013, 101/2017 i 27/2018-dr. zakoni; u daljem tekstu Zakon).

Ostvarivanje propisanih nastavnih planova i programa ostvaruje se kroz redovnu nastavu i to:

- teorijsku;
- praktičnu;
- blok nastavu i vežbe;
- ferijalnu praksu, u skladu sa zahtevima odgovarajućeg obrazovnog profila i stepena obrazovanja;
- kroz dopunsku;
- dodatnu nastavu;
- pripremnu;
- kroz realizaciju sadržaja aktivnosti iz izbornih predmeta, sportskih aktivnosti, aktivnosti vezanih za ekološku problematiku i zaštitu životne sredine;
- kroz rad u sekcijama;
- kroz druge oblike vannastavnih i slobodnih aktivnosti za koje učenici iskažu interesovanje ili se ukaže potreba za njima.

Ostavarivanje propisanih nastavnih planova i programa se odvija kroz Zakonom propisane postupke. U redovnoj nastavi primenjuju se aktuelne metode i tehnike rada, postepeno i u sve većoj meri se uvode savremene metode kroz aktivnu nastavu i različite inovacije u radu. Primenuju se tehničke i tehnološke inovacije, uz posebnu pripremu nastavnika i njihovu prethodnu obuku.

U obrazovnim profilima, nastava se izvodi, delom, u odgovarajućim kabinetima i specijalizovanim učionicama:

- kod obrazovnog profila **službenik u bankarstvu i osiguranju**, u virtuelnoj banci i osiguravajućem društvu sa odgovarajućom opremom u okviru predviđenog fonda časova radom u grupama;
- kod obrazovnog profila **turistički tehničar i turističko-hotelijski tehničar**, u virtuelnom preduzeću sa odgovarajućom opremom u okviru predviđenog fonda časova radom u grupama;
- kod obrazovnog profila **kuvar** – u školskoj kuhinji, sa odgovarajućom opremom u okviru predviđenog fonda časova radom u grupama;
- kod obrazovnog profila **finansijski administrator**, u virtuelnom preduzeću, sa odgovarajućom opremom u okviru predviđenog fonda časova radom u grupama;
- kod obrazovnog profila **konobar** – u školskom restoranu, sa odgovarajućom opremom u okviru predviđenog fonda časova radom u grupama.

Praktična nastava, blok nastava i ferijalna praksa, ostvaruju se kod privrednih subjekata i u saradnji sa socijalnim partnerima, na osnovu prethodnih dogovora o saradnji i međusobnim obavezama. Svima se dostavlja nastavni plan i program kao i zahtevi obrazovnog profila, koji se po propisanom programu moraju ostvariti. Za svaku školsku godinu Škola sklapa posebne ugovore sa socijalnim partnerima.

Program dopunske, dodatne i pripreme nastave

Dopunsku nastavu Škola ostvaruje sa učenicima koji imaju teškoća u savladavanju programa iz pojedinih nastavnih predmeta ili sa učenicima koji žele da unaprede svoja postignuća. Učenik je obavezan da pohađa dopunsku nastavu, ako je procenjeno da je to potrebno.

Zadaci dopunske nastave su da:

- individualizira nastavne sadržaje, oblike i metode u odnosu na nivo predznanja učenika;
- nastavne sadržaje, oblike i metode rada prilagođava individualnim mogućnostima i sposobnostima učenika;
- motiviše učenike za školska postignuća u zoni narednog razvoja;
- razvije radne navike, pozitivan odnos prema sticanju znanja i radu.

Sadržaji dopunske nastave, najčešće, proizilaze iz programskih sadržaja pojedinih nastavnih predmeta.

Dopunska nastava se planira, a izvodi se prema utvrđenom rasporedu koji je istaknut na oglasnoj tabli za informacije učenika i roditelja, a obavezno se održava za vreme zimskog raspusta.

Dopunska nastava se može organizovati i kao korektivna nastava, kada učenici u kratkom vremenskom periodu nadoknađuju određene nastavne sadržaje.

Dodatnu nastavu Škola organizuje za učenike koji postižu izuzetne rezultate ili pokazuju interesovanje za produblјivanje znanja iz pojedinih predmeta.

Zadaci dodatne nastave su da:

- zadovolje individualne sklonosti i interesovanja učenika;
- podstaknu individualni razvoj učenika;
- prošire i prodube obim i sadržaje predmeta za koje učenici iskažu interesovanje i sklonost;
- da grupišu učenike prema sposobnostima i interesovanjima i da se na taj način stvore uslovi za individualizaciju dodatnog rada.

Sadržaji dodatne nastave polaze od redovnih programskih sadržaja, ali se proširuju, produblјuju i dopunjuju na osnovu interesovanja učenika, pa se na taj način i individualizuju u odnosu na učenike.

Dodatna nastava se planira, izvodi se pre ili posle redovne nastave, a učenik može da pohađa dodatnu nastavu iz najviše dva predmeta.

Pripremu nastavu Škola organizuje za redovne i vanredne učenike. Za redovnog učenika se priprema nastava organizuje ukoliko je upućen na polaganje razrednog ispita, a ako je upućen na polaganje popravnog ispita priprema nastava se organizuje u obimu od najmanje 10% od ukupnog godišnjeg fonda časova iz predmeta iz kojeg je upućen na polaganje popravnog ispita.

Škola organizuje i pripremu svih učenika za polaganje maturalnih i završnih ispita u obimu od najmanje 5% od ukupnog godišnjeg fonda časova iz predmeta ili oblasti iz kojih se polaže maturalni, odnosno završni ispit.

Na osnovu iskazanih potreba i interesovanja učenika, Škola organizuje i pripremu učenika za polaganje klasifikacionih ispita radi dalјeg školovanja.

Za učenike koji nastavu pohađaju po IOP-u, ostvaruje se dodatna podrška u radu.

5. Program aktivnosti kojima se razvijaju sposobnosti za rešavanje problema, komunikacija, timski rad, samoinicijativu i podsticanje preduzetničkog duha

Ciljevi programa:

- razvoj ključnih kompetencija neophodnih za dalje obrazovanje i aktivnu ulogu građanina za život u savremenom društvu;
- osposobljavanje za rešavanje problema i usvajanje i primenu znanja i veština u daljem obrazovanju, radu i svakodnevnom životu, radi unapređivanja ličnog života i ekonomskog, socijalnog i demokratskog razvoja društva;
- razvoj sposobnosti komuniciranja, dijaloga i osećaja solidarnosti, kvalitetne i efikasne saradnje sa drugima i sposobnosti za timski rad i negovanje dobrih međuljudskih odnosa.

Zadaci programa:

- razvoj motivacije za učenje, osposobljavanja za samostalno učenje, samoinicijative, sposobnosti samovrednovanja i izražavanja sopstvenog mišljenja;
- osposobljavanje za rešavanje problema, komunikaciju i timski rad;
- razvoj preduzetničkog duha kod učenika kroz različite vidove organizovanja i preduzimanja aktivnosti u cilju poboljšanja kvaliteta školskog života i oblika saradnje sa lokalnom zajednicom, u cilju postizanja punog sklada između individualnog i društvenog interesa u obrazovanju i vaspitanju.

Načini realizacije programa:

- podsticanje sposobnosti za rešavanje problema, komunikacije i samoinicijative na časovima redovne nastave kroz primenu adekvatnog obrazovno-vaspitanog modela od strane nastavnika;
- angažovanje učenika u radu Učeničkog parlamenta, kroz čiju aktivnost mogu da realizuju svoje ideje i doprinesu kvalitetu školskog života i lokalne zajednice;
- učestvovanje u realizaciji projekata, tokom kojih učenici mogu da iznose sopstvene ideje i daju lični doprinos načinu i uslovima ostvarivanja pojedinih projektnih aktivnosti;
- podsticanje razvijanja timskog duha kroz timski oblik nastavnog rada u redovnoj nastavi;
- podsticanje modela uspešne komunikacije, kroz primenu „ja-poruka“, međusobnog uvažavanja, poštovanja i tolerancije na časovima odeljenjskog starešine;
- razvijanje veština nenasilne komunikacije, aktivnog slušanja i učestvovanja u timskom radu na časovima Građanskog vaspitanja;
- posete pedagoga i psihologa škole ČOS-ovima, tokom kojih se, u vidu mini-predavanja i dijaloga, učenici stiču osnovna znanja o tehnikama uspešne komunikacije i timskog rada;
- organizovanje radionica za učenike na temu nenasilne komunikacije i rešavanja problema, usvajanjem i primenom psiholoških saznanja iz oblasti komunikacije i međuljudskih odnosa.

6. Fakultativni nastavni predmeti, njihovi programski sadržaji i aktivnosti kojima se ostvaruju

Obzirom na to da u fakultativne oblike obrazovno-vaspitnog rada, spadaju i fakultativni nastavni predmeti predviđeni nastavnim planom i programom, njihova realizacija zavisice od interesovanja učenika i mogućnosti Škole.

Programski sadržaji ekskurzija, slobodnih aktivnosti (sekcije), raznih društvenih aktivnosti, kulturne i javne delatnosti Škole razrađeni su u odgovarajućim posebnim programima (tačke: 9, 10, 17).

7. Način ostvarivanja programa obrazovanja odraslih, učenika sa posebnim sposobnostima i dvojezičnog obrazovanja

Na polju obrazovanja odraslih, Škola će nastaviti da sporovodi nastavak školovanja, prekvalifikaciju, dokvalifikaciju i specijalizaciju u oba područja rada, na osnovu iskazanih interesovanja potencijalnih polaznika. Škola na osnovu odluke Školskog odbora, a po pribavljenom mišljenju Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine traži saglasnost Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje, upravu i nacionalne zajednice za svaku školsku godinu.

Da bi obezbedila realizaciju obrazovanja odraslih, Škola organizuje pripremnu nastavu, konsultativno-instruktivni rad sa polaznicima, upućuje ih na stručnu i ostalu literaturu, praksu i daje druge vrste usluga i podrške koje su propisane zahtevima odgovarajućeg obrazovnog profila i Zakonom.

Za svaku školsku godinu imenuje se koordinator rada sa vanrednim učenicima, planira se raspored rada i zaduženja predmetnih nastavnika za rad sa njima. Raspored prijema, konsultacija, orijentacioni plan prijave i polaganja ispita, kao i sva obaveštenja u vezi sa obrazovanjem odraslih ističu se na oglasnoj i posebnoj tabli za vanredne učenike.

Za učenike sa posebnim sposobnostima, standardi postignuća se prilagođavaju svakom pojedinačno. O tome se vodi posebna evidencija.

Nastava se u svim područjima rada, obrazovnim profilima i stepenu obrazovanja izvodi na srpskom i mađarskom nastavnom jeziku.

8. Program kulturnih aktivnosti Škole

Program kulturnih aktivnosti se ostvaruje kroz:

Kulturna aktivnost Škole, obuhvata sve one aktivnosti koje se ostvaruju na osnovu Programa kulturnih aktivnosti Škole i obuhvata: proslavu Dana Škole, početka i završetka školske godine, proslave školskih i državnih praznika, priredbe, predstave, izložbe, takmičenja i druge aktivnosti koje doprinose proširenju uticaja Škole na vaspitanje i obrazovno-kulturni razvoj učenika, kao i zajedničke aktivnosti sa institucijama i organizacijama iz oblasti kulture na nivou lokalne samouprave, a i šire društvene zajednice.

Cilj svih kulturnih aktivnosti je obrazovno-vaspitnog karaktera, koji terba da doprinese intelektualnom razvoju i opšte kulture mladih, njihovom sazrevanju i razvijanju vrednosti u estetsko-etičkom smislu.

Način realizacije : kroz redovnu nastavu i slobodne aktivnosti, naročito kroz:

- rad u sekcijama,
- posete institucijama kulture,
- posete sajmovima knjiga,
- posete koncertima umetničke i tradicionalne muzike,
- posete pozorišnim predstavama,
- nastupe na takmičenjima u zemlji i inostranstvu
- promotivne nastupe učenika na sajmovima obrazovanja.
- predstavljanje Škole i ličnih postignuća na lokalnom i međunarodnom nivou, prilikom realizacije raznih vidova stručne i interkulturalne saradnje i
- drugim dešavanjima kroz koja se razvija i osećanje humanosti i uvažavanja multikulturalnosti i tolerancije.

Realizacijom kulturnih aktivnosti Škole bavi se, u najvećoj meri, Tim za kulturnu i javnu delatnost, a program se donosi za svaku školsku godinu posebno, razrađuje posebnim akcionim planom, te čini sastavni deo Godišnjeg plana rada.

9. Program slobodnih aktivnosti

Škola realizuje slobodne aktivnosti radi jačanja obrazovno-vaspitne delatnosti, podsticanja individualnih sklonosti i interesovanja, racionalnog i bogatijeg korišćenja slobodnog vremena, razvijanja drugarstava, međusobnog podsticanja.

Neposredan obrazovno-vaspitni **cilj** slobodnih aktivnosti je da svakom učeniku, u skladu sa ličnim interesovanjem i sposobnostima, omogući afirmaciju ne samo na obrazovnom i saznavnom, već i na kreativnom i socijalnom planu.

Zadaci slobodnih aktivnosti:

- proširivanje, produbljivanje i sticanje novih znanja i umenja;
- motivisanje i podsticanje učenika na samostalan i kreativan rad;
- upućivanje, vaspitanje i podsticanje učenika na timski rad i saradnju;
- podsticanje naučno-istraživačkih aktivnosti;
- razvijanje logičnog i kritičkog mišljenja;
- uvođenje učenika u korišćenje i primenu stručne i popularne literature, priručnika, leksikona, rečnika, u bezbedno i racionalno korišćenje podataka sa interneta i podataka dostupnih preko savremenih informaciono-tehnoloških sredstava;

Najvećim delom, slobodne aktivnosti se odvijaju kroz rad u sekcijama.

Anketiranjem učenika preko odeljenjskih starešina i učeničkog parlamenta, Škola odlučuje o tome koje će se slobodne aktivnosti, odnosno sekcije realizovati u tekućoj školskoj godini. Za svaku školsku godinu imenuju se rukovodioci sekcija, izrađuje se program i plan rada, koji su sastavni deo Godišnjeg plana rada Škole.

Vreme i mesto održavanja sekcija ističu se na oglasnoj tabli.

10. Program karijernog vođenja i savetovanja

Ostvarivanjem Programa karijernog vođenja i savetovanja učenika, škola omogućava formiranje zrele i odgovorne ličnosti, sposobne da donosi dobro promišljene i odgovorne odluke o vlastitoj profesionalnoj budućnosti i da ih sprovodi u delo.

Stručni tim za karijerno vođenje i savetovanje čine stručni saradnici i nastavnici. Tim u saradnji sa nastavnicima realizuje praćenje individualnih sklonosti učenika. Savetodavni rad obavlja se tokom školovanja, i škola, po potrebi, saraduje sa nadležnim ustanovama koje se bave karijernim vođenjem i savetovanjem.

Svojim aktivnostima u oblasti karijernog vođenja i savetovanja, škola pomaže učenicima i roditeljima u istraživanju mogućnosti za dalje učenje i zapošljavanje, odnosno identifikovanje, izbor i korišćenje brojnih informacija o profesijama, karijeri, daljem učenju i obrazovanju i objektivno razlikovanje i formiranje sopstvenog stava o tome. U tom cilju, škola prati razvoj učenika i informiše ih o zanimanjima, obrazovnim profilima, uslovima studiranja i potrebama na tržištu rada.

Principi na kojima je zasnovan program:

- jednake mogućnosti za sve – promocija i obezbeđivanje jednakih mogućnosti za sve mlade i prevazilaženje mogućih barijera (koje nastaju kao rezultat predrasuda, stereotipa i diskriminacije) u ostvarivanju ličnog postignuća pojedinca, dok posebnu pažnju treba posvetiti mladim talentima i mladima iz osetljivih društvenih grupa;

- dostupnost–promocija i obezbeđivanje dostupnosti uslugama karijernog vođenja i savetovanja za sve kategorije korisnika na načine koji su za njih prihvatljivi i odgovarajući;
- sloboda izbora profesije i zanimanja za svakog pojedinca;
- poverenje i tajnost–poštovanje i uvažavanje privatnosti svakog pojedinca;
- objektivnost–nepristrasan pristup u radu sa svim korisnicima;
- vidljivost i fleksibilnost–proces karijernog vođenja i savetovanja treba da bude otvoren, vidljiv, fleksibilan i da odgovara pojedincima;
- odgovornost–proces karijernog vođenja i savetovanja treba da uvažava potrebe svojih korisnika i da prepoznaje njihova prava i odgovornosti;
- inovativnost u načinima i oblicima rada, kako bi se odgovorilo na raznovrsne potrebe korisnika u oblasti karijernog vođenja i savetovanja;
- stalno obezbeđen adekvatan pristup informacijama u oblasti obrazovanja, zapošljavanja i tržišta rada;
- aktivno povezivanje i uključivanje socijalnih partnera;
- karijerno vođenje i savetovanje se oslanja na osnovne principe socijalnog partnerstva i jače povezuje obrazovnu ustanovu sa širom društvenom zajednicom.

Ciljevi programa:

- pomaganje mladima da razumeju i interpretiraju informacije o svetu rada i budućoj karijeri;
- pomaganje mladima da razjasne nedoumice koje imaju u pogledu profesija ili poslova;
- pomaganje mladima da prepoznaju svoje sposobnosti i definišu svoje stavove u pogledu ponuđenih ili željenih izbora zanimanja;
- pružanje podrške mladima da bolje razumeju sebe i svoje potrebe i prevaziđu moguće barijere u pogledu učenja i napredovanja u budućim profesijama.

Zadaci programa:

- podsticanje ličnog razvoja učenika kroz razumevanje sopstvenih postignuća u odnosu na potencijalne profesionalne i obrazovne izbore i mogućnosti;
- uspostavljanje i analiziranje ličnih ciljeva i planova u oblasti karijere;
- razumevanje obrazovnih i profesionalnih izbora i donošenje odluka u skladu sa tim;
- istraživanje mogućnosti za učenje i zapošljavanje kroz identifikovanje, izbor i korišćenje brojnih informacija o profesijama, karijeri, daljem učenju i obrazovanju i objektivno razlikovanje i formiranje sopstvenog stava o tome;
- planiranje i upravljanje sopstvenom karijerom kroz osposobljavanje za korišćenje adekvatnih tehnika za donošenje odluka;
- razumevanje i osposobljavanje za procedure prijavljivanja i konkurisanja, kako za svet rada, tako i za dalje obrazovanje;
- razumevanje zahteva poslodavca u pogledu znanja, veština i sposobnosti zaposlenih.

Načini realizacije programa:

- ispitivanje motivacije učenika, kako za upis u Ekonomsku srednju školu „Bosa Milićević“ i na određeni obrazovni profil, tako i za opredeljivanje za upisivanje određene visoke obrazovne ustanove ili odabir određene profesije;

- ostvarivanje kontinuirane saradnje sa roditeljima učenika, u cilju prikupljanja neophodnih podataka o njihovom razvoju u periodu osnovne škole i realizovanja zajedničkog delovanja u usmeravanju profesionalnog razvoja učenika;
- saradnja sa ustanovama koje se bave karijernim vođenjem i savetovanjem;
- kontinuirano sprovođenje profesionalne orijentacije učenika kroz administriranje odgovorajućih testova i interpretaciju dobijenih rezultata u okviru individualnog savetodavnog rada;
- radionice za učenike na temu karijernog informisanja i savetovanja;
- identifikovanje nadarenih učenika i usmeravanje njihovog opšteg i profesionalnog razvoja;
- omogućavanje promocije viših škola i fakulteta u prostorijama škole, kako bi učenici dobili neposrednu informaciju o mogućnostima daljeg obrazovanja od samih zaposlenih i predstavnika obrazovnih ustanova;
- organizovanje poseta višim školama i fakultetima, u cilju detaljnog informisanja učenika o uslovima i načinima pohađanja visokih obrazovnih ustanova;
- kontinuirano obezbeđivanje promotivnog materijala za upoznavanje sa ponudama fakulteta i viših škola;
- poseta roditelja učenika ČOS-ovima, tokom kojih predstavljaju zanimanje kojim se bave, kako bi učenici dobili neposredne informacije o određenoj vrsti posla ili zanimanja;
- gostovanje predstavnika privrede i socijalnih partnera škole na ČOS-ovima, koji predstavljaju učenicima vrstu zanimanja kojim se bave ili privrednu granu u kojoj su zaposleni;
- organizovanje „Otvorenih vrata“ za učenike osnovnih škola, tokom kojih učenici mogu neposredno da se upoznaju sa pojedinim predstavnicima škole, uslovima rada, obrazovnim profilima i načinom realizovanje nastavnog plana i programa u školi;
- predstavljanje škole na Sajmu obrazovanja;
- posete sajmovima zapošljavanja.

11. Program zaštite životne sredine

Program zaštite životne sredine obuhvata aktivnosti usmerene na jačanje i razvoj svesti o značaju zdrave životne sredine, održivog razvoja i očuvanju i unapređenju prirodnih resursa. Škola doprinosi zaštiti životne sredine ostvarivanjem programa zaštite životne sredine, zajedničkim istraživanjem i akcijama lokalne samouprave i škole, kao i na drugi način, u skladu sa zakonom.

Ciljevi programa:

- obučavanje i podsticanje mladih da preventivno deluju i stalno poboljšavaju zaštitu životne sredine;
- ušteda resursa, smanjenje količine štetnih otpada;
- očuvanje zdravlja i života ljudi;
- očuvanje kvaliteta ekosistema;
- zaštita biljnih i životinjskih vrsta, opšte ravnoteže i ekološke stabilnosti i racionalno i adekvatno korišćenje prirodnih resursa;
- sticanje eko-znanja koja će im koristiti u obavljanju stručnih poslova, ali i da nakon srednjeg obrazovanja dobiju ekološki obrazovani kadrovi.

Zadaci programa:

- podsticanje ličnog razvoja učenika kroz razvijanje znanja o osnovnim karakteristikama čovekove sredine, odnosa u njoj i odnosa prema njoj, na osnovu koje će čovek težiti očuvanju i unapređivanju sredine;
- da pruži znanja o osnovnim ekološkim pitanjima savremenog društva;
- razvijanje kritičkog stava prema rastućoj degradaciji životne sredine i ukazuje na neophodnost racionalnog korišćenja prirodnih resursa;
- sticanje znanja, kako bi generacijama koje stasavaju i koje su u punoj aktivnosti na rešavanju problema čovekove sredine imali sistematizovana znanja o savremenim problemima čovekove sredine, o karakteru i suštini opasnosti ugrožene sredine; o načinu otklanjanja negativnih posledica narušene ekološke ravnoteže.

Načini realizacije programa:

- izrada plakata povodom obeležavanja svetskih dana za zaštitu životne sredine;
- prikupljanje potrošenih baterija na nivou škole, selekcija baterija, primarna reciklaža baterija na nivou škole;
- teme za seminarske radove: uloga vode u prirodi, racionalno korišćenje vode, problemi deficita pijaće vode na Zemlji, hrana – prirodni lek/hrana – otrov;
- predavanje nutricioniste ili lekara iz savetovališta za mlade o zdravoj ishrani;
- učešće u akcijama koje se organizuje u gradu ili na Paliću a vezane su za zaštitu životne sredine ili za promociju zdravog načina života;
- prolećno spremanje: smeće – monitoring našeg kraja;
- izlet u regionalni park Selevenjska šuma i Ludoško jezero;
- reciklaža u Subotici: poseta subotičkim firmama za reciklažu;
- obeležavanje Dana planete Zemlje 22. aprila uz organizovano prikupljanje PET ambalaže, papira i limenki na nivou odeljenja škole.

12. Program zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja i program prevencije drugih oblika rizičnog ponašanja

Program zaštite od nasilja, zanemarivanja i program prevencije drugih oblika rizičnog ponašanja, kao što su upotreba alkohola, duvana, psihoaktivnih supstanci i maloletnička delikvencija, izrađen je na osnovu Zakona a sadržaj Programa razrađeni kroz rad tima Tima za zaštitu od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.

Principi na kojima je zasnovan program:

- pravo na život, opstanak i razvoj
- najbolji interes deteta
- participacija
- nediskriminacija

Opšti cilj: Stvaranje bezbedne sredine za život i rad učenika (mere prevencije) i konstruktivno delovanje svih u situacijama nasilja (mere intervencije)

Zadaci: Stvaranje i negovanje klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja. Podizanje nivoa svesti o potrebi reagovanja u situacijama nasilja i primena predviđenih postupaka i procedura u situacijama nasilja.

Specifični ciljevi mera prevencije:

- Identifikacija bezbednosnih rizika u školi i neposrednom okruženju anketiranjem učenika, nastavnika i roditelja;
- Unapređenje sposobnosti i osetljivosti svih učesnika u školskom životu – nastavnog i vannastavnog osoblja, učenika, roditelja, lok.zajednice – za uočavanje, prepoznavanje i rešavanje problema nasilja;
- Osposobljavanje svih zaposlenih i roditelja za rano prepoznavanje znakova u ponašanju dece koji ukazuju na potencijalno nasilno ponašanje;
- Pružanje pomoći učenicima u savladavanju ličnih problema i problema u učenju;
- Izgrađivanje i primena normi ponašanja, informisanje o pravilima i kućnom redu;
- Definisane procedura i postupaka reagovanja na nasilje i informisanje svih učesnika u školskom životu o tome;
- Omogućavanje svim učenicima koji imaju saznanja o mogućem nasilnom aktu da bez izlaganja opasnosti vrše prijavljivanje nasilja;
- Sprovođenje psiho-socijalnog programa prevencije kroz obuku za nenasilnu komunikaciju, samokontrolu reagovanja i ponašanja, prevazilaženje stresa, učenje socijalnih veština;
- Saradnja sa roditeljima na Savetu roditelja, roditeljskim i grupnim sastancima, individualnim razgovorima;
- Saradnja sa službama van škole koje posredno ili neposredno mogu pomoći na prevazilaženju problema nasilja u školi.

Specifični ciljevi mera intervencije:

- Sprovođenje procedura i postupaka reagovanja u situacijama nasilja
- Praćenje i evidentiranje vrsta i učestalosti nasilja i procenjivanje efikasnosti sprovođenja Programa zaštite
- Rad na otklanjanju posledica nasilja i integracija učenika u zajednicu vršnjaka
- Savetodavni rad sa učenicima koji trpe nasilje, vrše nasilje ili su posmatrači nasilja

POJAM, VRSTE I NIVOI NASILJA

Pojam nasilja: Nasilje se definiše kao svaki oblik jedanput učinjenog ili ponovljenog verbalnog ili neverbalnog ponašanja koje ima za posledicu stvarno ili potencijalno ugrožavanja zdravlja, razvoja i dostojanstva učenika.

Vrste nasilja i pojavni oblici:

Fizičko nasilje se odnosi na ponašanje koje dovodi do stvarnog ili potencijalnog telesnog povređivanja deteta/učenika. Primeri fizičkog nasilja su: udaranje, šutiranje, guranje, šamaranje, čupanje, davljenje, bacanje, gađanje, napad oružjem, trovanje, paljenje, posipanje vrućom vodom, uskraćivanje hrane, sna i sl.

Emocionalno/psihološko nasilje odnosi se na ono ponašanje koje dovodi do trenutnog ili trajnog ugrožavanja psihičkog i emocionalnog zdravlja i dostojanstva učenika. Odnosi se i na situacije u kojima se propušta obezbeđivanje prikladne i podržavajuće sredine za zdrav emocionalni i socijalni razvoj u skladu sa potencijalima deteta/učenika. Emocionalno nasilje i zlostavljanje obuhvata postupke omalovažavanja, etiketiranja, ignorisanja, vređanja, ucenjivanja, nazivanja pogrdnim imenima, ogovaranja, podsmevanja, ismejavanja, neprihvatanja, iznuđivanja, manipulisanja, pretnji, zastrašivanja, ograničavanja kretanja učenika, kao i druge oblici neprijateljskog ponašanja.

Isključivanje iz grupe i diskriminacija predstavljaju **socijalno nasilje**. Odnosi se na sledeće oblike ponašanja: odvajanje učenika od drugih na osnovu različitosti, dovođenje u poziciju neravnopravnosti i nejednakosti, izolaciju, nedruženje, ignorisanje i neprihvatanje po bilo kom osnovu.

Seksualno nasilje i zloupotreba dece/učenika podrazumeva njihovo uključivanje u seksualnu aktivnost koju ona ne shvataju u potpunosti, za koju nisu razvojno zrela (ne prihvataju je, nisu u stanju da se sa njom saglase) i koja ima za cilj da zadovolji potrebe druge osobe. Seksualnim nasiljem smatra se: seksualno uznemiravanje - lascivno komentarisanje, etiketiranje, širenje priča; dodirivanje, upućivanje poruka, fotografisanje, telefonski pozivi i sl.; navođenje ili primoravanje deteta/učenika na učešće u seksualnim aktivnostima, bilo da se radi o kontaktnim (seksualni odnos, seksualno dodirivanje i sl.) ili nekontaktnim aktivnostima (izlaganje pogledu, egzibicionizam i sl.); korišćenje dece/učenika za prostituciju, pornografiju i druge oblike seksualne eksploatacije.

Razvoj savremenih komunikacionih tehnologija dovodi do pojave **nasilja korišćenjem informacionih tehnologija (elektronsko nasilje)**: poruke poslate elektronskom poštom, SMS-om, MMS-om, putem veb-sajta, četovanjem, uključivanjem u forume i sl.

Zloupotreba dece/učenika predstavlja sve što pojedinci i institucije čine ili ne čine, a što direktno utiče ili indirektno škodi deci/učenicima ili im smanjuje mogućnost za bezbedan i zdrav razvoj i dovodi ih u nemoćan, neravnopravan i zavisan položaj u odnosu na pojedince i ustanovu.

Zanemarivanje i nemarno postupanje predstavljaju slučajeve propuštanja ustanove ili pojedinca da obezbede uslove za pravilan razvoj deteta/učenika u svim oblastima, što, u protivnom, može narušiti njegovo zdravlje, fizički, mentalni, duhovni, moralni i društveni razvoj. Zanemarivanje predstavlja i propust roditelja, usvojioca ili staraoca, da obezbedi uslove za razvoj po

pitanju: zdravlja, obrazovanja, emocionalnog razvoja, ishrane, smeštaja i bezbednih životnih uslova u okviru razumno raspoloživih sredstava porodice ili pružaoca nege, što izaziva, ili može, sa velikom verovatnoćom, narušiti zdravlje deteta ili fizički, mentalni, duhovni, moralni i njegov socijalni razvoj. Ovo obuhvata i propuste u obavljanju pravilnog nadzora i zaštite deteta od povređivanja u onolikoj meri u kojoj je to izvodljivo.

Eksploatacija dece/učenika odnosi se na njihov rad u korist drugih osoba i/ili ustanove. Ona obuhvata i kidnapovanje i prodaju dece u svrhu radne ili seksualne eksploatacije. Ove aktivnosti imaju za posledicu narušavanje fizičkog ili mentalnog zdravlja, obrazovanja, kao i moralnog, socijalnog i emocionalnog razvoja deteta/učenika.

Nivoi nasilja:

U zavisnosti od intenziteta, učestalosti i posledica koje nasilje ostavlja, pojedini oblici se ponavljaju na više različitih nivoa. Određeni nivo nasilja utiče na broj i vrstu aktera u situacijama reagovanja na nasilje.

Prvi nivo

Ove oblike nasilja rešava samostalno nastavnik /odeljenjski starešina u okviru savetodavno-vaspitanog rada sa učenicima – pojedincima, grupama i odeljenjem. Može koristiti i podršku vršnjačkog tima i vršnjačkih edukatora (ako postoje u školi).

Fizičko nasilje	Emocionalno/ psihičko nasilje	Socijalno nasilje	Seksualno nasilje i zloupotreba	Nasilje zloupotrebom informacionih tehnologija
udaranje čvrga, guranje, štipanje, grebanje, gađanje, čupanje, ujedanje, saplitanje, šutiranje, prljanje, uništavanje stvari	ismejavanje, omalovažavanje, ogovaranje, vređanje, ruganje, nazivanje pogrđnim imenima, psovanje, etiketiranje, imitiranje, „prozivanje“	dobacivanje, podsmevanje, ignorisanje, isključivanje iz grupe ili favorizovanje na osnovu socijalnog statusa, nacionalnosti, verske pripadnosti, nasilno disciplinovanje, širenje glasina	dobacivanje, psovanje, lascivni komentari, širenje priča, etiketiranje, seksualno dodirivanje, gestikulacija	Uznemiravajuće „zivkanje“, slanje uznemiravajućih poruka SMS-om, MMS-om, putem veb-sajta

Drugi nivo

U rešavanju ovih oblika nasilja, nastavnik /odeljenjski starešina uključuje Tim, to jest unutrašnju zaštitnu mrežu.

Fizičko nasilje	Emocionalno/psihičko nasilje	Socijalno nasilje	Seksualno nasilje i zlostreba	Nasilje zlostrebom informacionih tehnologija
šamaranje, udaranje, gaženje, cepanje odela, „šutke“, zatvaranje, pljuvanje, otimanje i uništavanje imovine, izmicanje stolice, čupanje za uši i kosu	ucenjivanje, pretnje, nepravedno kažnjavanje, zabrana komuniciranja, isključivanje, odbacivanje, manipulisanje	spletkarenje, ignorisanje, neuključivanje, neprihvatanje manipulisanje, eksploatacija, nacionalizam	Seksualno dodirivanje, pokazivanje pornografskog materijala, pokazivanje intimnih delova tela, svlačenje	oglasi, klipovi, blogovi, zlostreba foruma i četovanja, snimanje kamerom pojedinaca protiv njihove volje, snimanje kamerom nasilnih scena, distribuiranje snimaka i slika

Treći nivo

Ako učenici čine ili trpe neki od oblika nasilja ovog nivoa obavezno je uključivanje drugih institucija, odnosno aktiviranje spoljašnje zaštitne mreže (Centar za socijalni rad, MUP RSrbije).

Fizičko nasilje	Emocionalno/psihičko nasilje	Socijalno nasilje	Seksualno nasilje i zlostreba	Nasilje zlostrebom informacionih tehnologija
tuča, davljenje, bacanje, prouzrokovanje opekotina, uskraćivanje hrane i sna, izlaganje niskim temperaturama, napad oružjem	zastašivanje ucenjivanje, reketiranje, ograničavanje kretanja, navođenje na korišćenje psihoaktivnih supstanci, uključivanje u sekte, zanemarivanje	pretnje, izolacija, odbacivanje, teror grupe nad pojedincem/ grupom, diskriminacija, organizovanje zatvorenih grupa (klanova), nacionalizam, rasizam	zavođenje od strane odraslih, podvođenje, zlostreba položaja, navođenje, iznuđivanje i prinuda na seksualni čin, silovanje, incest	snimanje nasilnih scena, distribuiranje snimaka i slika, dečija pornografija

PROCENA BEZBEDNOSTI U ŠKOLI

Na osnovu analize upitnika koji je sproveden među učenicima, procenjujemo da rizik po bezbednost nose sledeći vremenski periodi, kao i sledeće situacije i mesta:

<u>VREME</u>
IZMEĐU DVE SMENE
NAKON ZAVRŠETKA POPODNEVNE SMENE

<u>PROSTOR</u>
STEPENIŠTA U ŠKOLI
PROSTOR ISPRED ŠKOLE
TOALET
PUT DO MESTA GDE SE ODVIJA NASTAVA FIZIČKOG VASPITANJA
HODNICI U ŠKOLI

Na osnovu urađene procene bezbednosti preduzete su sledeće mere:

1. Data su odgovarajuća uputstva o dežurstvu nastavnog osoblja u školi
2. Formirana je spoljašnja i unutrašnja zaštitna mreža

SPOLJAŠNJA I UNUTRAŠNJA ZAŠTITNA MREŽA

Spoljašnja zaštitna mreža

Spoljašnju zaštitnu mrežu čine sledeće institucije:

- Centar za socijalni rad
- MUP
- Dom zdravlja
- Lokalna samouprava

Cilj saradnje: stručna pomoć u realizaciji mera prevencije i intervencije.

Unutrašnja zaštitna mreža

Unutrašnju zaštitnu mrežu čine svi zaposleni i učenici škole.

DEŽURNI NASTAVNIK

- dežura u skladu sa rasporedom;
- uočava i zaustavlja nasilje;
- smiruje situaciju;
- obavještava odeljenjskog starešinu o slučaju;
- evidentira slučaj u knjigu dežurstava;
- saraduje sa Timom za zaštitu dece od nasilja.

ODELJENJSKI STAREŠINA

- uočava slučajeve nasilnog ponašanja i reaguje odmah;
- učestvuje u procesu zaštite dece;
- razgovara sa učesnicima nasilja;
- informiše roditelje i saraduje sa njima;
- po potrebi, saraduje sa Timom za zaštitu dece od nasilja;
- prati efekte preduzetih mera;
- evidentira slučaj i vodi dokumentaciju;
- po potrebi, komunicira sa relevantnim ustanovama.

TIM, PSIHOLOG, PEDAGOG

- uočava slučajeve nasilnog ponašanja;
- pokreće proces zaštite deteta, reaguje odmah;
- obavještava odeljenjskog starešinu i saraduje sa njim;
- po potrebi, razgovara sa roditeljima;
- pruža pomoć i podršku deci/učenicima, nastavnicima;
- obavlja konsultacije, predlaže zaštitne mere, prati efekte predizetih mera;
- po potrebi, saraduje sa drugim ustanovama;
- evidentira slučaj.

POMOĆNO OSOBLJE, DOMAR, RADNIK OBEZBEĐENJA

- prekida nasilje;
- uočava i prijavljuje slučajeve nasilnog ponašanja.

UČENICI, DECA

- uočavaju slučajeve nasilnog ponašanja;
- traže pomoć odraslih;
- prijavljuju odeljenjskom starešini ili dežurnom nastavniku;
- učestvuju u merama zaštite.

POSTUPCI I PROCEDURE U SITUACIJAMA NASILJA (INTERVENCIJA)

Postupci i procedure u intervenciji su različite s obzirom na to ko učestvuje u situacijama nasilja.

Nasilje se može dešavati na relaciji:

- učenik-učenik,
- učenik-odrasli/zaposlen u školi,
- učenik-odrasli/van škole

Koraci u intervenciji su sledeći:

1. Otkrivanje nasilja ili saznanje o nasilju može biti:

- neposredno (uvidom u nasilje koje je u toku) ili
- posredno (prepoznavanjem spoljašnjih znakova nasilja, poveravanjem samog deteta ili treće osobe).

2. Zaustavljanje nasilja i smirivanje situacije podrazumeva udaljavanje učenika iz situacije i smanjenje napetosti kroz razgovor sa akterima. Taj razgovor treba da bude umirujući, bez spominjanja mogućih posledica i zastrašivanja.

3. Obaveštavanje nadležnih osoba: dežurnog nastavnika, članova Tima, direktora ili pomoćnika direktora, odeljenjskog starešinu, pedagoško-psihološku službu, radnika obezbeđenja. Oni će proceniti da li je neophodno uključiti nekoga iz spoljašnje zaštitne mreže.

4. Prikupljanje informacija podrazumeva razgovor sa akterima i drugim učesnicima u događaju uz vođenje zapisnika. Razgovor treba da vodi neko od članova tima, pedagog ili psiholog, odeljenski starešina. (Napomena: U obrazovno-vaspitnom sistemu nema mesta za istragu ili dokazivanje zlostavljanja, o postojanju sumnje se obaveštavaju nadležne službe.) Posebna pažnja treba da bude obraćena na žrtvu nasilja tako što će joj se omogućiti da se oseća bezbedno i da nema strah od osвете učenika kojima će biti izrečene mere.

5. Nakon obavljenog razgovora obavljaju se konsultacije u okviru ustanove – sa kolegom, sa članovima Tima za zaštitu, sa psihološko pedagoškom službom, direktorom, dežurnim nastavnikom, pri čemu se analiziraju činjenice, procenjuje nivo rizika i pravi plan zaštite, vodeći računa o principu poverljivosti i najboljem interesu učenika. Ukoliko je potrebno, obavljaju se konsultacije sa službama van ustanove (Centar za socijalni rad, zdravstvena služba). Na osnovu konsultacija treba doneti odluku o načinu reagovanja i praćenja i odrediti uloge, zadatke i odgovornosti u samom postupanju.

6. Nakon konsultacija i zauzimanja stava škole o događaju, preduzimaju se akcije: pozivaju se roditelji i informišu o događaju, sprovedenim konsultacijama, zaključcima i predloženim merama (predočava se zakonska regulativa, mere zaštite učenika, mere daljeg vaspitnog delovanja); ukoliko je potrebno, **obaveštava se MUP, Centar za socijalni rad** (rok tri dana od dana kada se nasilje desilo). Podnošenje prijave tim službama treba da bude u usmenoj i pisanoj formi, nakon što je sa roditeljima obavljen razgovor (osim ako se nisu odazvali pozivu ili je u najboljem interesu dečije bezbednosti da roditelji ne budu uključeni).

7. Praćenje efekata preduzetih mera vrši Tim, vodeći računa o integraciji svih aktera u zajednicu i uspostavljanju odnosa saradnje i tolerancije.

PRAĆENJE, ANALIZA, EVALUACIJA I IZVEŠTAVANJE EVIDENCIJA I NAČINI PRAĆENJA SLUČAJEVA NASILJA

Zaposleni u školi – odeljenski starešina, stručna služba i Tim– u obavezi su da vode evidenciju o pojavama nasilja u obrazac za evidenciju o slučajevima nasilja koji treba da sadrži:

- Šta se dogodilo ?
- Ko su učesnici ?
- Kako je prijavljeno nasilje ?
- Vrste intervencije?

- Kakve su posledice?
- Koji su ishodi preduzetih koraka?
- Na koji način su uključeni roditelji, odeljenski starešina, stručna služba?
- Praćenje efekata preduzetih mera

Potrebno je pratiti:

- ponašanje deteta koje je trpelo nasilje (da li se povlači, da li postaje agresivno, da li traži podršku i na koji način) i deteta koje se ponašalo nasilno (da li nastavlja sa napadima, da li traži druge žrtve, da li ga grupa odbacuje, da li ga grupa podržava...);
- kako reaguju pasivni posmatrači (da li se obraćaju starijima za pomoć, da li svi znaju kako da se povežu sa unutrašnjom zaštitnom mrežom i ko je njihova osoba od poverenja, da li se prepoznaje strah, da li sami preduzimaju neke akcije i sl.);
- šta se dešava u vaspitnoj grupi, odeljenju (da li se izdvajaju nove grupe, kakva je atmosfera);
- koliko su roditelji saradnici u aktivnostima na smanjivanju nasilja;
- kako funkcioniše Tim i unutrašnja zaštitna mreža (gde su slabe tačke i šta se može bolje);
- koliko su druge institucije (spoljna zaštitna mreža) uključene i koji su efekti njihovog uključivanja.

Ukoliko se uvidi da se situacija nasilja ponavlja, usložnjava i postaje rizičnija i opasnija, neophodno je preduzeti sledeće zaštitne mere:

- pojačati oprez svih zaposlenih i dežurnih nastavnika i učenika;
- uključiti u rad roditelje i školskog policajca;
- nastaviti sa individualnim radom - psiholog škole;
- uključiti stručnjake iz drugih ustanova (iz spoljašnje zaštitne mreže).

Sve subjekte uključene u rešavanje problema treba obavezati na diskreciju i zaštitu prava učenika.

PROCENJIVANJE EFEKATA PREVENCIJE/INTERVENCIJE

Na osnovu evidencije koje vode odeljenske starešine i Tim, praćenje efekata će izvršiti pedagoška-psihološka služba škole preko sledećih indikatora:

- broja i nivoa oblika nasilnog ponašanja;
- broj slučajeva nasilnog ponašanja sa pozitivnim efektima u odnosu na ukupan broj prijavljenih u toku školske godine;
- odnos prijavljenih oblika nasilnog ponašanja tekuće i prethodne školske godine;
- odnos broja slučajeva nasilnog ponašanja sa pozitivnim efektima tekuće i prethodne školske godine;
- analiza upitnika provedenog među učenicima o stepenu bezbednosti u školi.

ASPEKTI PRIMENE PROGRAMA će biti vidljivi preko efekata preduzetih preventivnih i interventnih aktivnosti.

ANALIZA PRIMENE PROGRAMA

Primenu Programa prati i analizira Tim (PP –služba) kvartalno preko evidencije o realizovanim aktivnostima koje su planirane Programom. Ovim putem se utvrđuju i uzroci ukoliko neke planirane aktivnosti nisu realizovane.

IZVEŠTAVANJE O PRIMENI PROGRAMA

Tim kvartalno izveštava Nastavničko veće, a polugodišnje Školski odbor i savet roditelja Škole o realizaciji preventivnih i interventnih.

14. Program školskog sporta

Radi razvoja i praktikovanja zdravih životnih stilova, a pre svega svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, potrebe negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti, Škola pored redovne nastave realizuje i program školskog sporta.

Školskim sportom obuhvataju se svi učenici kroz odeljenska takmičenja i pripreme za takmičenja van škole, i na različitim nivoima. Škola ostvaruje saradnju i sa lokalnim sportskim organizacijama, kao i sa svim ostalim srednjim školama u gradu.

Obzirom na to da Škola nema fiskulturnu salu, učenici usvajaju znanja i suštinu fizičkog vežbanja, razvijanje motoričkih sposobnosti u skladu sa raspoloživim mogućnostima.

Škola će obuhvatiti sledeće školsko-sportske aktivnosti u skladu sa mogućnostima:

- redovna nastava fizičkog vaspitanja,
- izborni predmet-sport,
- opštinska, okružna, međuokružna i republička takmičenja,
- krosevi,
- školski sportski turniri.

Časovi se održavaju u bloku i jedanput nedeljno, u skladu sa mogućnostima i vremenskim prilikama organizuju se u učionici, školskom dvorištu, Dudovoj šumi, gradskom klizalištu i fitness centru, sa ciljem da se kod učenika razvije svest o samostalnom vežbanju.

U obrazovnim profilima u kojima je sport izborni predmet, obzirom na mogućnosti Škole, stručno veće nudi četiri oblasti sporta: fudbal, odbojka, košarka i stoni tenis, od kojih se učenici opredeljuju za dva sporta i u daljem periodu usavršavaju kroz ovaj vid nastave.

Škola će organizovati i rad sekcija u skladu sa interesovanjima učenika u odbojci, fudbalu, košarci i gimnastičkoj sekcija u saradnji sa gimnazijom „Svetozar Marković“ i Sokolskim društvom „Spartak“. Kroz sekcije učenici će moći da se usavršavaju ili nadograđuju već stečena znanja.

U okviru kalendara takmičenja koji donosi Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja kao i kalendara takmičenja koje donosi Sportski savez grada Subotice, organizuju se opštinska, okružna, međuokružna i republička takmičenja i kroz sistem sporta učenici na ovaj način razvijaju takmičarski duh, fer play, podstiču i aktiviraju svestrano razvijanje i usavršavanje u sportu i želju za dokazivanjem.

U programu školskog sporta planira se učešće učenika na krosevima i turnirima koji se organizuju na nivoima od opštine do republike.

Sportske aktivnosti služe i kao preventivne mere nasilju u Školi.

15. Program saradnje sa lokalnom samoupravom

Škola kontinuirano ostvaruje i dalje planira saradnju sa lokalnom samoupravom.

Cilj saradnje: praćenje i uključivanje u dešavanja i planiranje saradnje naročito o pitanjima koja su vezana za funkcionisanje i dalji razvoj Škole.

Planirana saradnja obuhvata :

- aktivnosti u okviru zakonskih obaveza
- aktivnosti vezane za ostvarenje obrazovno-vaspitnih ciljeva Škole
- ostale aktivnosti

Aktivnosti u okviru zakonskih obaveza odnose se na saradnju:

- sa Školskom upravom u Somboru kao i odeljenjem Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja u Subotici.
- u vezi planiranja upisa učenika za svaku školsku godinu, (broj učenika po obrazovnim profilima, područjima rada, nastavnom jeziku) - gradsko veće za obrazovanje Grada Subotice;
- učestvovanje predstavnika lokalne samouprave u radu Školskog odbora, kao imenovanih članova od strane Skupštine Grada (u kontinuitetu);
- u planiranju finansijske podrške za organizovanje prevoza učenika – gradsko veće za obrazovanje;
- u vezi organizovanja lekarskih i sanitarnih pregleda učenika, preventivnih predavanja za učenike i zaposlene – Školski dispanzer i Zavod za javno zdravlje Grada Subotice;
- saradnju sa MUP - odeljenje u Subotici;
- u vezi svih ostalih aktivnosti, koje proizlaze iz zakona i propisa, a spadaju u nadležnost lokalne samouprave.

Aktivnosti vezane za ostvarenje obrazovno- vaspitnih ciljeva Škole obuhvataju:

- saradnju sa svim osnovnim školama na teritoriji opštine;
- saradnju sa svim srednjim školama na teritoriji opštine;
- saradnja sa svim srednjim školama na teritoriji vojvodine u okviru Zajednice ekonomskih škola Srbije-region sever;
- saradnja sa srednjim školama na teritoriji Republike Srbije;
- kontinuiranu saradnju sa Ekonomskim fakultetom u Subotici, i drugim viskoobrazovnim institucijama. Saradnja se ostvaruje u vidu informisanja učenika o mogućnostima daljeg školovanja, priznavanju dela maturalnog ispita učenika oglednih profila ekonomskih škola i oslobađanju od jednog dela prijemnog ispita (Ekonomski fakultet u Subotici);
- saradnju sa „Otvorenim univerzitetom“;
- Saradnja sa Kancelarijom za mlade, u okviru koje učenici učestvuju u izradi raznih projekata, učestvuju na tribinama i u radionicama koje imaju teme vezane za mlade;
- saradnju sa Centrom za socijalni rad;
- saradnju sa udruženjima osoba sa posebnim potrebama;
- saradnju sa privrednim subjektima u cilju organizovanja praktične, blok nastave i ferijalne prakse kao i druge vidove saradnje,

Ostale aktivnosti odnose se na uljučivanje u sve aktivnosti lokalnog karaktera iz oblasti **kulture** (saradnja sa Narodnim pozorištem, likovnim galerijama, Gradskim muzejem, Gradskom bibliotekom i ostalim institucijama kulture), **sporta** (Gradsko veće za sport i omladinu, sportski klubovi iz svih oblasti sporta), **ekologije** (aktivnosti u oblasti zaštite životne sredine, prikupljanja sekundarnih sirovina, ozelenjavanja preko „Goranskog rasadnika“ itd.).

Pored navedenih Škola saraduje sa:

- Nacionalnom službom za zapošljavanje (saradnja u kreiranju upisne politike, panel diskusije, projekti, sajam obrazovanja, provera psihofizičkih sposobnosti kandidata za rad sa decom i učenicima u cilju obezbeđenja kvaliteta nastavnog procesa);
- Privrednom komorom (saradnja u kreiranju upisne politike, projekti, seminari);
- Regionalnim klasterom zdravstvenog turizma;
- Udruženjem poslodavaca;
- Lokalnim medijima;
- Crvenim krstom (humanitarne akcije, obuke učenika i nastavnika);
- Zavodom za transfuziju krvi (dobrovoljne akcije davanja krvi i testiranje učenika i zaposlenih);
- Kolom srpskih sestara;
- Rotary Clubom
- Caritasom itd.

Škola će aplicirati na projekte i uključivati se u postojeće, koje omogući lokalna samouprava.

Sve ove aktivnosti, njihovi oblici i sadržaji saradnje razrađeni su posebnim programima i sastavni su deo Godišnjeg plana Škole za svaku godinu.

16. Program saradnje sa porodicom

Uključenost roditelja u različite aspekte školskog života predstavlja važnu komponentu obrazovno-vaspitnog procesa i u neposrednoj je vezi sa kvalitetom tog procesa.

Sistem obrazovanja i vaspitanja svojom organizacijom i sadržajima obezbeđuje efikasnu saradnju sa porodicom uključivanjem roditelja, odnosno staratelja, radi uspešnog ostvarivanja postavljenih ciljeva obrazovanja i vaspitanja.

Škola podstiče i neguje partnerski odnos sa roditeljima, odnosno starateljima učenika, zasnovan na principima međusobnog razumevanja, poštovanja i poverenja.

Ovim programom škola definiše oblasti, sadržaj i oblike saradnje sa roditeljima, odnosno starateljima učenika, koji obuhvataju detaljno informisanje i savetovanje roditelja, uključivanje roditelja u aktivnosti škole, konsultovanje u donošenju odluka oko bezbednosnih, nastavnih, vannastavnih, organizacionih i finansijskih pitanja radi unapređivanja kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, kao i obezbeđivanja sveobuhvatnosti i trajnosti obrazovno-vaspitnih uticaja.

Mišljenja roditelja, odnosno staratelja, pribavljena kroz različite vidove komunikacije, uzimaju se u obzir u postupku vrednovanja kvaliteta rada škole.

Ciljevi programa:

- ostvarivanje partnerskih odnosa između porodice i škole u realizovanju zajedničkog cilja-podržavanje i podsticanje razvoja učenika;
- jačanje roditeljskih kompetencija u oblasti procesa vaspitanja i prevencije disfunkcionalnih oblika ponašanja kod učenika u procesu njihovog razvoja.

Zadaci programa:

- obezbeđivanje kontinuirane i kvalitetne saradnje porodice i škole;

- informisanje roditelja, odnosno staratelja, o njihovim pravima i obavezama, kao i raznovrsnim načinima uključivanja u rad škole;
- zadovoljavanje potreba porodice i njenih ciljeva,;
- edukovanje roditelja o primeni adekvatnog modela vaspitanja i obrazovanja;
- ostvarivanje pozitivne interakcije nastavnik-roditelj;
- obezbeđivanje informisanosti roditelja o promenama u obrazovanju, koje se ostvaruju u školi i kod učenika, kao i o svim dešavanjima u životu škole.

Načini realizacije programa:

- učestvovanje u radu Savetu roditelja, čija se funkcija realizuje kroz dvosmernu komunikaciju - od roditelja ka njihovim predstavnicima u Savetu roditelja i od predstavnika Saveta roditelja ka roditeljima koji su ih izabrali;
- učešće roditelja u radu Školskog odbora, kao organa upravljanja školom, određenog zakonskom regulativom;
- obavljanje individualnih razgovora sa roditeljima, koji uključuju dvosmernu razmenu informacija između roditelja, odnosno staratelja, i različitih aktera školskog života, o ponašanju, uspehu, rezultatima, problemima u funkcionisanju učenika i sl. u obrazovno-vaspitnom procesu, a koji su uvek usmereni na postizanje najboljeg interesa učenika;
- realizovanje odeljenjskih roditeljskih sastanaka, koji se održavaju najmanje dva puta u toku jednog polugodišta, sa dnevnim redom koji je specifičan za svaki roditeljski sastanak, a čiji je cilj upoznavanje roditelja sa organizacionim ili obrazovno-vaspitnim radom u školi;
- roditeljski sastanci za grupe roditelja, okupljenih zbog nekog specifičnog cilja - informisanje o aktivnostima učenika koji učestvuju u projektu, razmeni učenika, ekskurziji ili stručnoj poseti;
- održavanje prijema roditelja od strane odeljenjskih starešina, kao i svih predmetnih nastavnika, tokom kojih se, kroz individualne razgovore roditelja i nastavnika, kroz otvoren dijalog, obe strane međusobno informišu i rešavaju se eventualni problemi vezani za ponašanje i uspeh učenika;
- učestvovanje predstavnika roditelja u radu više timova - Tima za zaštitu učenika od nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja, Tima za inkluzivno obrazovanje, Tima za ŠRP i samovrednovanje;
- individualni savetodavni rad roditelja sa pedagogom i psihologom škole, tokom koga se vrši edukacija i informisanje roditelja o razvojnim karakteristikama i eventualnim problemima koji nastaju u procesu razvoja ličnosti mladih, kao i mogućnostima njihovog uklanjanja ili svođenja na manju meru;
- organizovanje tribina i radionica za zainteresovane roditelje;
- učestvovanje roditelja u organizovanju i realizaciji izleta, stručnih poseta ili ekskurzija učenika;
- poseta roditelja učenika ČOS-ovima, kao dela aktivnosti koje se sprovode u okviru Programa karijernog vođenja i savetovanja, tokom kojih roditelji predstavljaju zanimanje kojim se bave, kako bi učenici dobili neposredne informacije o određenoj vrsti posla ili zanimanja.

17. Program izleta i ekskurzija

Pojam ekskurzije:

Ekskurzija je fakultativna vannastavna aktivnost kojim se doprinosi ostvarivanju plana i programa ciljeva srednjeg stručnog obrazovanja i vaspitanja.

Ekskurzija se ostvaruje van škole u trajanju od jednog do tri dana godišnje, u skladu sa uzrastom, nastavnim planom i programom za ekskurzije.

Cilj ekskurzije:

Cilj ekskurzije je neposredno upoznavanje pojava i odnosa u prirodnoj i društvenoj sredini, upoznavanje kulturnog, istorijskog i duhovnog nasleđa i privrednih postignuća koja su u vezi sa delatnošću škole.

Zadaci ekskurzije:

Zadaci ekskurzije su: proučavanje objekata i fenomena u prirodi i uočavanje uzročno-posledičnih odnosa u konkretnim prirodnim i društvenim uslovima, sticanje novih saznanja, upoznavanje ekoloških navika, podsticanje ispoljavanja pozitivnih emocionalnih doživljaja, upoznavanje zanimanja ljudi koja su karakteristična za pojedine krajeve, razvijanje pozitivnog odnosa prema nacionalnim, umetničkim i kulturnim vrednostima, izgrađivanje estetskih, kulturnih i sportskih potreba i navika, razvijanje pozitivnih socijalnih odnosa među učenicima, učenicima i profesorima i sl.

Sadržaji ekskurzije:

Sadržaj ekskurzije baziraju se na osnovu nastavnog plana i programa obrazovno vaspitnog rada i školskog programa i sastavni su deo godišnjeg plana rada škole.

Program ekskurzije:

Odeljenjska i stručna veća škole predlažu plan i program koji razmatra nastavničko veće. Ekskurzija može da se izvede ako je Savet roditelja dao saglasnost na program i cenu ekskurzije i izbor agencije. Program agencije sadrži: obrazovne i vaspitne ciljeve i zadatke, sadržaje kojima se postavljeni ciljevi ostvaruju, planirani obuhvat učenika, putne pravce, i način finansiranja.

Izvođenje ekskurzije:

Nosioci pripreme, organizacije i izvođenja putovanja su direktor, stručni vođa, odeljenjski starešina, ili drugi nastavnik koji je najmanje jednu godinu izvodio nastavu u određenom odeljenju. Stručnog vođu određuje direktor škole.

Ekskurzija se organizuje i izvodi ako je prijavljeno, uz pismenu saglasnost roditelja najmanje 60% učenika istog razreda i ako su stvoreni uslovi za ostvarivanje cilja ekskurzije. Izvođenje ekskurzije i izleta za učenike istog razreda, organizuje se istovremeno i sa istim sadržajem.

Izbor agencije:

Škola blagovremeno objavljuje oglas za putovanje učenika, imajući u vidu vreme potrebno da se obezbede najbolji uslovi za realizaciju predviđenog putovanja. Škola je dužna da objavi oglas najmanje u jednim dnevnim novinama koje imaju tiraž na teritorije Republike Srbije. Oglas sadrži sve putne pravce predviđene programom, za svaki razred posebno. U tekstu oglasa škola navodi i do koga roka turističke agencije mogu preuzeti uputstvo za formiranje ponude, radi učešća na oglasu. Turistička agencija dostavlja ponudu, sačinjenu na osnovu uputstva, u zatvorenoj koverti sa naznakom za oglas - ne otvarati. Pripremu oglasa, uputstva i otvaranje ponuda i izbor ponuđača vrši

komisija škole (direktor, i članovi saveta roditelja odeljenja učenika za koje se organizuje ekskurzija). Odluku o izboru ponuđača komisija donosi većinom glasova od ukupnog broja članova.

Izbor najboljeg ponuđača vrši se kada se utvrdi da postoje najmanje tri ponude koje ispunjavaju sve uslove predviđene uputstvom. Posle izbora ponuđača, Savet roditelja odlučuje i visini dnevnica.

Po završetku ekskurzije, predstavnik turističke agencije i stručni vođa sačinjavaju izveštaj o ekskurziji, ocenjujući realizaciju programa i plana ekskurzije i kvalitet pruženih usluga.

Izveštaj o izvedenoj ekskurziji kada se usvoji unosi se i u dnevnik rada i u Godišnji izveštaj o radu škole.

Prvi razred jedanodnevna ekskurzija.

Drugi i treći razred dvodnevna.

Četvrti razred do pet dana u zemlji i inostranstvu.

18. Program bezbednosti i zdravlja na radu

Cilj: razvijanje svesti učenika i zaposlenih o značaju preventivne zdravstvene zaštite, bezbednosti i zdravlja.

Program bezbednosti i zdravlja na radu obuhvata zajedničke aktivnosti Škole, roditelja i lokalne samouprave, usmerene na razvoj i sprovođenje bezbednosti učenika i zaposlenih.

Način realizacije:

1. na časovima redovne nastave;
2. u saradnji sa Domovima zdravljam, Školskim dispanzerom i patronažnom službom;
3. organizacijom preventivnih pregleda zaposlenih i učenika;
4. organizacijom sanitarnih pregleda za učenike i predmetne nastavnike na osnovu Zakona a u saradnji sa Zavodom za javno zdravlje;
5. praćenje realizacije zacrtanih mera prema Aktu o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini;
6. sagledavanje rokova pregleda opreme i uslova radne okoline radi kontrole istih i pregleda nove opreme;
7. praćenje broja zaposlenih radnika radi sprovođenja obuke shodno članu 27. i 32. Zakona o bezbednosti i zdravlja na radu;
8. uspostavljanje odgovarajuće evidencije iz oblasti bezednosti i zdravlja na radu i pozitivnih pravilnika koji regulišu ovu materiju;
9. obilazak objekta Škole radi uočavanja eventualnih primedbi te otklanjanje istih u cilju preduzimanja preventivnih mera iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, kako zaposlenih tako i učenika škole;
10. sagledavanje okolnosti koje predviđa pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad sa ekranom Sl. glasnik Republike Srbije 106/2009. i pravilnika o izmeni i dopuni pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom Sl. glasnik Republike Srbije br. 93/2013, poslodavac će u saradnji sa svojim saradnicima sagledati okolnosti i broj zaposlenih koji pri radu koriste opremu za rad sa ekranom najmanje 4 sata dnevno kako bi se uputili na kontrolu vida kod službe medicine rada;

11. praćenje postojećih propisa i eventualno donošenje novih i njihovo sprovođenje u cilju očuvanja bezbednosti zaposlenih učenika.

19. Drugi programi od značaja za Školu

Radi što uspješnijeg ostvarivanja ciljeva Školskog programa, principa i ciljeva obrazovanja i standarda postignuća, Škola će i dalje, u kontinuitetu raditi na:

- stručnom i pedagoškom usavršavanju nastavnog kadra, praćenju, vrednovanju i unapređivanju obrazovno-vaspitnog rada,
- praćenju postignuća učenika,
- praćenju i uključivanju u pedagoške, organizacione i tehnološke inovacije i obrazovne tehnologije.

Da bi u što većoj mjeri uključila učenike u realizaciju Školskog programa, Škola će podsticati i pomoći rad Učeničkog parlamenta.

Zbog što efikasnijeg rada i ostvarivanja određenih zadataka, u Školi se kao stručni organi, formiraju timovi, u skladu sa Zakonom. Postojeći timovi i njihov sastav i programi rada nalaze se u Školi.

Formiranje novih timova će se obaviti, zbog ostvarivanja zadataka, programa ili projekata za kojima se ukaže potreba.

Škola aplicira i učestvuje u projektima na svim nivoima, od lokalnih do međunarodnih. Na osnovu dosadašnjih pozitivnih iskustava koji su doprineli boljoj opremljenosti Škole nastavnim i potrošnim sredstvima, opremi i ostalom, planira se i dalje učestvovanje na svim aktuelnim projektima od značaja za razvoj Škole. Kroz međunarodnu saradnju, učenici i nastavnici Škole, kroz razmenu iskustava stiču znanja i veštine i aktivno se uključuju u međunarodne obrazovne tokove.

Zbog daljeg razvijanja međunarodnih kontakata u Školi je formiran Tim za međunarodnu saradnju.

Ciljevi tima:

- unapređenje kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada škole;
- sticanje novih saznanja iz oblasti struke;
- proširivanje opšteg znanja;
- razmena iskustava učenika i nastavnika;
- promovisanje škole, grada i naše zemlje;
- upoznavanje obrazovnog sistema, kulture, običaja i tradicije drugih zemalja u okruženju, uz istovremeno predstavljanje i negovanje sopstvene kulture i tradicije;
- upoznavanje i poštovanje različitosti (etničkih, verskih, kulturnih);
- upoznavanje sa privrednom situacijom u regionu i Evropi, praćenje i prikupljanje informacija o potrebama tržišta rada u okruženju i mogućnostima kreiranja kadrova u skladu sa potrebama
- upoznavanje sa sistemom rada i funkcionisanjem privrednih organizacija i institucija u drugim zemljama;
- podsticanje razmene znanja i iskustava kroz mobilnost učenika i nastavnika;
- učešće u renomiranim strukovnim udruženjima;
- unapređenje sveopštih odnosa u region, razvoj tolerancije i uvažavanje razlika;
- uključivanje u procese evropskog i međunarodnog povezivanja obrazovnih institucija;

- podsticanje učenika za odgovorno angažovanje u ekonomskom, društvenom, i kulturnom životu okruženja i šire.

Ostvarivanje programskih ciljeva Tima za međunarodnu saradnju odvijace se kroz sledeće aktivnosti:

1. uspostavljanje kontakata i započinjanje međunarodne saradnje sa školama, obrazovnim, kulturnim i privrednim institucijama u regionu, Evropi i svetu, sličnog profila, sa kojima do sada nije postojala saradnja;
2. dalji razvoj i unapređenje već postojeće međunarodne saradnje sa drugim školama i institucijama iz inostranstva,
3. realizacija ugovora o saradnji sa partnerskim školama iz Mađarske, Hrvatske i Nemačke, dalje intenziviranje saradnje i uspostavljanje novih partnerskih odnosa sa školama regiona;
4. stručne posete školama i institucijama, sajmovima i drugim manifestacijama u inostranstvu;
5. učešće na međunarodnim takmičenjima iz oblasti opšteobrazovnih i stručnih predmeta, kulture i sporta;
6. učešće na međunarodnim projektima;
7. saradnja sa međunarodnim studentiskom organizacijom AIESEC, i organizovanje radionica sa mladima iz inostranstva o aktuelnim društvenim temama;
8. saradnja sa međunarodnim nevladinim organizacijama („Interkultura”) i drugima u cilju upoznavanja kulturno – istorijskih znamenitosti, tradicije i običaja drugih zemalja, kao i razmena iskustava sa mladima iz inostranstva;
9. razmena učenika i nastavnika;
10. Koordinacija i saradnja sa različitim međunarodnim institucijama i fondacijama u cilju prezentacije različitih programa obuke srednjoškolaca u regionu i susednim zemljama i predstavljanje različitih mogućnosti daljeg obrazovanja u zemljama regiona i Evrope.

U predstojećem periodu Škola planira da proširi i učvrsti saradnju sa:

- socijalnim partnerima u lokalnoj zajednici i široj društvenoj sredini;
- učvrsti međunarodnu saradnju koja se odvija preko i uz podršku Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije;
- školama u regionu;
- školama u Republici Srbiji;
- školama u inostranstvu;
- sa svim relevantnim institucijama i organizacijama koje su od značaja za ostvarivanje obrazovno-vaspitnih ciljeva i zadataka Škole.

Nosioci, pokretači i realizatori svih planiranih aktivnosti su nastavnici, učenici, roditelji, socijalni partneri, stručni i administrativni radnici i pomoćni radnici Škole u vremenu i planiranoj dinamici predviđenoj Zakonom, Statutom i ostalim pravnim aktima Škole.

Predsednik Školskog odbora

Vesna Lazičić